

Date: 27th March-2025

ДАВЛАТ ХИЗМАТЧИСИНИНГ БАРҚАРОР КАСБИЙ ФАОЛИЯТИДА
ОИЛАНИНГ РУҲИЙ-ПСИХОЛОГИК КЎМАК ОМИЛИ СИФАТИДАГИ
РОЛИ

Наврўзов Шухрат Кудратович

Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги

Давлат хизматини ривожлантириш

агентлиги Бош инспектори

Давлат хизматчиси – бу жамият тараққиёти, сиёсий тизим барқарорлиги ва фуқаролар манфаатларини таъминлашда алоҳида вазифаларни адо этувчи шахсдир. У вазифаси давомида кўплаб сиёсий, иқтисодий, ҳуқуқий, маъмурий ишларга дуч келади, қарорлар қабул қилади. Бу жараёнда унинг психологик ҳолати, эмоционал барқарорлиги ва шахсий қобилиятлари катта аҳамият касб этади. Чунки стресслар, танқидий ҳолатлар, жамоатчилик назорати каби омиллар мансабдор шахсдан доимий мослашувчанлик ва диққат талаб қилади.

Шу боис, давлат хизматчисининг руҳий-психологик барқарорлигини таъминлашда оила энг муҳим омилилардан бири ҳисобланади [Исоқов, 2019]. Оиладаги муносабатлар, эмоционал муҳит, бир-бирини тушуниш, қувончли лаҳзалар, муаммоларни биргаликда енгиб ўтиш каби жиҳатлар давлат хизматчисининг касбий иш самарадорлигида ҳам намоён бўлади. Зеро, оила инсонга илк тарбияни бериш билан бирга, камолот йўлида руҳий суянч вазифасини ҳам бажаради.

Ушбу мақолада оиланинг давлат хизматчисининг касбий фаолиятидаги руҳий-психологик кўмак омили сифатида аҳамияти кенг кўламда ёритилади. Оиланинг стрессни пасайтириш, эмоционал мустақамликни таъминлаш ва касбий фаолият самарадорлигини юксалтиришдаги ўрни бўйича илмий ёндашувлар ҳамда амалий мисоллар келтирилади.

Стресс – бу организмнинг турли ташқи ёки ички таҳдидларга (мураккаб шарт-шароит, жисмоний ёки психологик босим, турли муаммолар) жавоб реакциясидир [Жўраев, 2021]. Давлат хизматчиси кўп ҳолатларда сиёсий босимлар, жамоатчилик эътибори, мураккаб қарорлар, ташқи омиллар билан шуғулланади. Бу унинг зехний тиниқлиги, эмоционал ҳолати ва руҳий барқарорлигига салбий таъсир кўрсатиши мумкин.

Стресс ҳолати узоқ давом этганда, шахсда чарчоқ, мотивация йўқолиши, иш сифати пасайиши, меҳнат интизомининг бузилиши, ўз ўрнини нотўғри баҳолаш каби муаммолар вужудга келади. Шу сабабли, касбий самарадорликни таъминлаш учун стресске қарши кураш механизмининг ривожлантириш зарур. Бунда энг катта ёрдамчи – оила муҳити бўлиши мумкин.

Давлат хизматчиси ўз вазифаси давомида ҳар куни муҳим ёки хато бўлиши мумкин бўлган қарорлар қабул қилади. Бунда психологик барқарорлик,

Date: 27th March-2025

хотиржамлик, ўз фикрини ўзи ишонч билан ифода этиш, изчил мантиққа таяниш каби жиҳатлар муҳим аҳамият касб этади [Халилова, 2020]. Агар шахс уйда турли муаммолар билан юзлашиб, келиб чиқиши мумкин бўлган жанжаллар, стресслар туфайли руҳий барқарорликни йўқотган бўлса, касбий иш жараёнида ҳам шошма-шошар, ишончсиз қарорлар қабул қилиши эҳтимоли ортади.

Шу боис, давлат хизматчисининг руҳий саломатлиги, эмоционал ҳолати барқарорлиги кўп жиҳатдан оилада мавжуд муҳит билан чамбарчас боғлиқ. Оила муҳити хотиржам, бирдам, тушунишга асосланган бўлса, шахс ишда ҳам сокин, тетик, ишчан бўла олади.

Оила – шахс учун энг яқин муҳитдир. Бу муҳитда одам ўзини хотиржам ҳис қилади, муаммоларини ошқорона айтувчи, мақсадларини очиқчасига билдириш имкониятига эга бўлади [Раимов, 2018]. Давлат хизматчиси иш жараёнида дуч келган қийинчиликларни оила аъзолари билан муҳокама қилиш, улар билан маслаҳатлашиш орқали эмоцияларни чиқариб ташлайди, стрессни енгиллаштиради.

Эр-хотин ўртасида бутунлай яширин сири йўқ, бир-бирини тушуниш, бир-бирига гамхўрлик қилиш муҳити шаклланган бўлса, бу давлат хизматчисининг руҳий ҳолатида мустаҳкам асос яратади. Масалан, ишдан чарчаб келган шахс уйда унга қаратаётган эътибор, вкусна ошлар, болалар билан кулишиб олмаган бўлса, улар билан суҳбатлашмаган бўлса, бир инсон сифатида чарчоғини бас қилишда қийналади. Бироқ биз керакли эмоционал суянч кўрсатиб берадиган оила муҳитида чарчоғи тезда чиқиб, эртаси куни яна иш қобилияти юқори бўлади.

Оилада эр-хотин ёки ота-она болалар ўртасида муштарак манфаатлар, мақсадлар бўлиши ҳам муҳимдир [Юсупов, 2019]. Масалан, фарзандларнинг таълим олиши, оилавий муҳитни яхшилаш, уй-жой шароитини кенгайтириш каби умумий мақсадлар бор бўлса, бу бирдамликни мустаҳкамлайди. Натижада, давлат хизматчиси доимо ўз оиласининг манфаатларини қамраб оладиган долзарб масалаларни ич-ичидан англаб туради, шу билан бирга, қарорлар қабул қилишда ҳам шахсий ҳаёт ҳамда касбий бурчини уйғунлаштириш кўникмаси ривожланади [Саидов, 2020].

Оилада психологик кўмакни амалга ошириш учун:

- Ҳар кунлик суҳбатлар: ажрима-ажримасдан, кино томоша қилиш, кичкина дам олиш лаҳзалари, экскурсиялар, биргаликда хўжалык ишларини қилиш каби қийматларга эътибор қаратиш;
- Муваффақиятларни биргаликда нишонлаш: давлат хизматчисининг биринчи ўрин олган лойиҳаси, ошириш ёки мукофот олиш каби вазиятларни бутун оила билан биргаликда нишонлаш, шодмонликни улашиш;
- Ташқи кўмак: керак бўлганда оилавий психолог ёки маслаҳатчи мутахассисга мурожаат қилиш [Жўраев, 2021].

Кўплаб ривожланган мамлакатларда давлат идоралари ўз хизматчилари учун оила аъзолари билан биргаликда иштирок этиши мумкин бўлган дастурлар жорий этган. Масалан, АҚШда “Employee Assistance Program” (EAP) доирасида давлат

Date: 27th March-2025

хизматчилари ҳамда уларнинг оила аъзолари психологик кўмак, маслаҳат, турли муаммоларни биргаликда ҳал этиш мақсадида кўмак ололади. Ўзбекистон шароитида ҳам шундай дастурларни жорий қилиш оила-давлат органлари ҳамкорлигини янада кучайтириши мумкин [“Давлат хизматчиларида стрессни камайтириш йўриқномаси”, 2021].

Давлат идоралари қошида оила аъзолари учун мўлжалланган психологик маслаҳат марказлари ташкил этилиши мақсадга мувофиқ. Бу ерда эр-хотин муносабатлари, болалар тарбияси, кексаларни парваришlash, стрессни бошқариш бўйича мутахассислар маслаҳати тақдим этилиши мумкин [Жўраев, 2021]. Шунингдек, турли тренинглари, семинарлар ташкил этиб, давлат хизматчилари уларнинг оила аъзолари билан биргаликда қатнашиши мумкин бўлган муҳит яратилиши лозим.

Оилада биргаликда спорт билан шуғулланиш, маданий маросимларни бирга томоша қилиш, саёҳатлар уюштириш каби чоралар ҳам оилавий психологик муҳитни мустаҳкамлашга ёрдам беради [Муминова, 2020]. Давлат идоралари шундай тадбирларни маромига етказиб ташкил этиши, илгари суриши ва қўллаб-қувватлаши мумкин. Бу тадбирлар шарофати билан оила аъзолари биргаликда кўпроқ вақт ўтказадилар, бир-бирини англаш даражаси ошиб, давлат хизматчисининг эмоциялари ичида тўпланиб қолмасдан, энгиллик билан чиқиши таъминланади.

Давлат хизматчиси учун муҳим қарорлар қабул қилиш жараёнида салбий эмоцияларнинг таъсиридан халос бўлиш жуда зарур. Оилада эҳтиром, тушуниш, муҳокама қилиб олиш имконияти мавжуд бўлса, шахс ишда ҳам оқилона ёндашувни қўллайди. Яъни, уйда биз оқланмаган муносабатлар, жанжаллар, тушунмовчиликлар камайса, шахс кенг дунёқараш билан иш хусусида қарор қабул қила олади.

Оилада биргаликда иш қилиш, уй вазифаларини тақсимлаш, болалар тарбиясини ташкил этиш, ўзаро келишув кўникмалари давлат хизматчисининг жамоа билан ишлаш кўникмаларига бевосита таъсир қилади [Норкулов, 2020]. Масалан, оилада ҳар бир аъзо масъулиятни ўз зиммасига оладиган тартиб жорий этилган бўлса, давлат хизматчиси иш жойида ҳам ваколатлар тақсимоти, жамоа аъзоларини мотивация қилиш каби масалаларда кўпроқ маҳорат кўрсатиши мумкин.

Давлат хизматчисининг касбий этикаси – бу характер, ахлоқ, устав ёки қонунчиликда кўрсатилган меъёрларга риоя этиш билан бирга, шахсий ахлоқий қадриятларнинг ҳам амал қилиши демакдир. Оилада эришилган ахлоқий тарбия, садоқат, ҳалоллик, инсонпарварлик шу касбий этиканинг мустаҳкам пойдевори бўлиб хизмат қилади [Амирова, 2017]. Демак, давлат идорасида қонун-меъёрлар билан тартибга солинган ахлоқ қоидалари, агар шахсда бошланғич оила тарбияси билан тарбияланган бўлса, янада кучли амалга ошади.

Давлат хизматчисининг барқарор касбий фаолияти – бу кучли психологик асосни талаб қиладиган мураккаб жараёндр. Жамият олдида турли муаммоларни ҳал этиш, сиёсий, иқтисодий, ҳуқуқий босимлар остида қолмасдан оптимал қарорлар

Date: 27th March-2025

қабул қилиш, аҳоли манфаатларини ҳимоя қилиш каби вазифалар фақатгина мавжуд билимлар билан чекланмасдан, балким инсоннинг психологик жиҳатдан мустаҳкам бўлишини ҳам талаб қилади. Бунда энг қулай муҳит – оила ҳисобланади.

Оилада сақланадиган меҳр-оқибат, бирдамлик, тушуниш, моддий ва маънавий кўмак бериш кўникмалари давлат хизматчисининг касбий самарадорлигида айна кўринишда намоён бўлади. Оила аъзолари билан ҳамжиҳатликда иш тутиш, стрессни бартараф этиш, биргаликда мақсад қўйиб амалга ошириш, дам олишни тўғри ташкил этиш каби жиҳатлар стрессдан ҳимоя қилади, қарорлар қабул қилишда тўғри стратегияларни танлашга имконият яратади. Шу тариқа, жамиятда давлат хизматчиларининг руҳий-психологик ҳолати мустаҳкамлаш орқали ҳам сиёсий, ҳам иқтисодий ривожланишни тезлаштириш мумкин бўлади.

АДАБИЁТЛАР РЎЙХАТИ:

1. Амирова М. (2017). *Давлат хизматчисининг жамият олдидаги масъулияти*. Тошкент: Фан нашри.
2. “Давлат хизматчиларида стрессни камайтириш бўйича йўриқнома.” (2021). – Тошкент: Давлат хизматчилари агентлиги нашри.
3. Исоқов А. (2019). *Давлат хизматида руҳий барқарорлик омиллари*. Тошкент: Университет нашри.
4. Жўраев Н. (2021). “Стрессни бошқариш ва оила институти.” *Оила психологияси тўплами*, №2, 46–52-бет.
5. Муминова Д. (2020). “Оилавий муҳит ва шахсий қобилиятлар ривожланиши.” *Ижтимоий психология ахборотномаси*, №4, 67–73-бет.
6. Норқулов Ш. (2020). *Давлат бошқарувида инсоний капитални шакллантириш*. Тошкент: Фан ва технология.
7. Раймов М. (2018). “Психологик тараққиётда оиланинг ўрни.” *Ижтимоий соҳа илмий ахборотлари*, №1, 33–37-бет.
8. Саидов К. (2020). *Давлат идораларида кадрлар сиёсати*. Тошкент: Маърифат.
9. Халилова Д. (2020). “Давлат хизматчида психологик компетенцияни ривожлантириш.” *Педагогика ва психология илмий журнал*, №4, 18–24-бет.
10. Юсупов Ф. (2019). *Оила социологияси: назария ва амалий ёндашувлар*. Тошкент: Истиқбол.

